

Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveyslautakunta
Helsingin kaupungin Vammaistyö
Helsingin Vammaisneuvosto

Omaishoidon vapaiden toteutuksen parantaminen ja kehittäminen asiakasystävälliseksi

Omaishoitajat ovat heterogeeninen ryhmä, tarpeita ja tilanteita on monia. Osa heistä on ansiotyössä ja jotkut ovat joutuneet jättäytymään pois työelämästä hoitaakseen läheistään. Omaishoitajia on myös yhden vanhemman perheissä ja osalla on useampi omaishoidettava. Palveluiden kehittämistä ja palveluiden toteutusmuotoja tulee lisätä, jotta omaishoitajat voisivat jatkossakin tehdä tärkeää tehtäväänsä. Kokonaisuuden kehittäminen on kaupungille myös taloudellisesti kannattavaa. Riittämätön tuki johtaa pahimmillaan kodin ulkopuoliseen sijoitukseen tai muiden vahvempien tukitoimien ja palveluiden käyttöön.

THL:n selvityksen mukaan omaishoidon vapaita käyttää vain noin puolet omaishoitajista. Helsingin kaupungilta saadun tilaston mukaan alle 18-vuotiaiden lasten omaishoitajista, joita on noin 33 % kaikista omaishoitajista, vain 40 % käyttää myönnettyjä vapaita.

Koronan myötä tilanne on huonontunut omaishoitajista riippumattomista syistä. Yksiköitä on ollut suljettuna ja omaishoitajia on kehoitettu olla pitämättä vapaita. Samaan aikaan muu tukiverkosto, kuten iäkkäät sukulaiset, eivät ole voineet olla apuna. Usein tukiverkostoja ei ole lainkaan ja arjen toimivuus on julkisten palveluiden varassa. Tilanne koskettaa niin lapsiperheitä kuin täysi-ikäisten vammaisten henkilöiden läheisiä ja huoltajia.

Me allekirjoittaneet järjestöt ehdotamme seuraavia toimia tehtäväksi omaishoitajien arjessa jaksamisen ja palveluiden todellisen käytön mahdollistamiseksi:

Palvelusetelin arvon korotus kotiin tuotavassa lomituksessa viikonloppujen osalta sekä hoitotarpeiden vaativuutta huomioivien palveluluokkien tuominen palvelusetelijärjestelmään

Kilpailutettujen palveluntuottajien joukossa on enenevässä määrin tahoja, jotka eivät pysty nykyisellä palvelusetelin arvolla tuottamaan viikonlopun (lauantai -

sunnuntai) aikana tapahtuvaa kotiin tuotavaa lomitusta. Tarve lomitukselle painottuu viikonloppuihin vanhempien ollessa pääsääntöisesti töissä viikolla tai perheen lasten ollessa oppivelvollisia ja koulussa arkena. Vastaavasti aikuiset käyvät päivä- tai työtoiminnassa arkisin.

Palvelua kehitettäessä tulee selvittää palvelun toteutukseen liittyvät muutostarpeet, kuten tarve mahdollisille eri palveluluokille, joilla taataan vaadittava ammattitaito. Tällä hetkellä palvelusetelin arvo ei riitä saamaan kotiin esimerkiksi neurokirjon lasten hoitoon jne. perehtyneitä ammattilaisia.

Omaishoidon lakisääteisen vapaan käyttämiseen kodin ulkopuolisessa lyhytaikaishoidossa arkena ehdotamme ”porkkanaa”, jolloin kuluu vain puolikas omaishoidon vapaapäivä

Omaishoitajat tarvitsevat monipuolisia ja perheiden yksilölliset tarpeet huomioivia vapaajärjestelyjä, jotka mahdollistavat lain mukaiset 2–3 vapaavuorokautta kuukaudessa. Helsingin kaupungilta saadun tilaston mukaan omaishoitajat käyttävät keskimäärin 18 vuorokautta vuodessa myönnettyjen 24–36 vuorokauden sijaan.

Kuten edellä on todettu, painottuu vapaiden pitotarve eri syistä viikonloppuun. Arkivapaan käyttöä ei koeta yhtä mielekkääksi kuin viikonlopun vapaa. Kodin ulkopuolisessa lyhytaikaishoidossa ei yleensä olla päivisin.

Vanhempien ollessa pääsääntöisesti töissä viikolla ja perheen lasten ollessa oppivelvollisia ja koulussa arkena, ei kokonaisen vapaan kuluminen tunnu reilulta verrattuna esim. loma- tai viikonloppu-aikaan, jolloin omaishoidon vapaiden tunnit ja lepo, palautuminen ja hengähdystauko kohdentuu ja vapautuu omaishoitajalle täysimääräisenä.

Ehdotamme vapaiden arkikäyttöä lisääväksi porkkanaksi sellaisen muutoksen, että arkena kuluisi vain puolikas omaishoidon vapaasta kokonaisen päivän sijaan. Se laajentaisi sekä yhden käyttäjän mahdollisuuksia, että toisi todennäköisesti uusia asiakkaita palvelun piiriin. Uudistus myös tasaisi yksiköiden käyttöastetta.

Omaishoidon koulutettu kokemusasiantuntija mukaan omaishoidon tuen ohjausryhmään

OKA®-koulutuksen käyneitä eli omaishoidon koulutettuja kokemusasiantuntijoita on nyt 48. Heillä on arvokasta, niin oman kuin verkostojensa kokemuksen pohjalta kertynyttä tietoa palveluiden toimivuudesta sekä omaishoitokentän toiveista.

Koulutettuina kokemusasiantuntijoina he ovat oppineet tarkastelemaan omaishoidon toimintakenttää myös omakohtaista tilannetta laajemmin sekä ovat halukkaita rakentamaan yhteistyöhön palveluiden kehittämiseksi. Yhteistyön muoto voisi olla esimerkiksi kehittämisen työryhmä, jossa mukana olisi kokemusasiantuntijoita, järjestöjen edustajia ja omaishoidon kehittämisestä vastaavat työntekijät kaupungilta.

Omaishoidon kokemusasiantuntijatoiminnalla kehitetään palvelujärjestelmää vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeisiin ja asiakkaiden osallisuuden vahvistamiseen palvelujärjestelmässä. Kokemusasiantuntijuuden hyödyntämistä korostetaan monissa suunnitelmissa ja puheissa. Kokemusasiantuntijoiden mukaan otosta julkisten palveluiden kehittämiseen näyttää HUS ja Vantaan kaupunki hyvää esimerkkiä.

Toivomme, että Helsingin kaupunki ottaisi omaishoidon koulutetut kokemusasiantuntijat todellisiksi kehittämiskumppaneiksi – myös ylemmillä suunnittelun tasoilla.

Aloitteen allekirjoittaneet järjestöt:

Nina Korventaival
toiminnanjohtaja
Kehitysvammatuki 57 ry

Marja Ruotsalainen
toiminnanjohtaja
Pääkaupunkiseudun omaishoitajat ry

Eeva Virkkunen
puheenjohtaja
Lasten omaishoitajat ry

Matilda Linnavirta
Etelä-Suomen aluevastaava
Omaishoitajaliitto ry

Päivi Lilja
toiminnanjohtaja
Vammaisperheyhdistys Jaatinen ry

Nina Hovén-Korpela
toiminnanjohtaja
ADHD-liitto ry – ADHD Förbundet rf

Maarit Kuoppala
projektipäällikkö
Autismiyhdistys PAUT ry

